

працівником), яким саме чином результати ОРД можуть бути використані під час досудового провадження. Способом використання матеріалів ОРД під час розслідування є конкретні дії, спрямовані на вирішення завдань кримінального провадження шляхом використання матеріалів ОРД.

Метою такої діяльності є визначення найбільш ефективних шляхів, тактичних прийомів використання оперативних матеріалів з метою вирішення завдань кримінального провадження щодо злочинів корисливо-насильницького спрямування та недопущення завдання шкоди інтересам ОРД, зокрема, розголошення відомостей про сили й засоби, що використовувалися в її процесі та ін.

Чинне законодавство не містить визначення способів використання, їх переліку, а визначає лише окремі напрями, визначені у ст.10 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1]. Кінцевим результатом визначення способів використання матеріалів ОРД у кримінальному провадженні може бути складання плану використання таких матеріалів або плану реалізації конкретної оперативно-розшукової справи.

Організація реалізації включає в себе вивчення та оцінку зібраних в ході документування матеріалів, їх систематизацію, а також підготовку плану проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій.

Безпосереднє використання матеріалів ОРД передбачає собою практичну реалізацію слідчим, прокурором плану щодо намічених шляхів (способів) використання матеріалів ОРД, зокрема, використання оперативної інформації під час проведення слідчих дій (допитів, обшуків, призначення експертиз та ін.), прийняття на її підставі процесуальних рішень (про початок досудового розслідування, виклик свідків, ініціювання обрання запобіжного заходу, проведення обшуку, вжиття заходів безпеки тощо) та ін.

Таким чином, діяльність з документування злочинних дій розроблювальних осіб є найбільш складною і відповідальною частиною оперативно-розшукової діяльності. Контроль та надання практичної допомоги у справах оперативної розробки забезпечує найбільш ефективне здійснення оперативно-розшукових заходів, високу активність, наступальність і результативність у протидії злочинності.

Список бібліографічних посилань

1. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992. № 2135-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 28.10.2018).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 28.10.2018).

Одержано 31.10.2018

УДК 343.982.33

Марина Олександрівна ЧЕРНИШ,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННИМ ЗАВОЛОДІННЯМ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ НАУКОВОГО ГЕНЕЗИСУ

Наукові дослідження, присвячені проблематиці оперативно-розшукової протидії незаконним заволодінням транспортними засобами, розпочинають свою історію більше аніж півстоліття тому. Вказане пов'язано як з появою самого автотранспорту у вжитку населення, так і з постійним пошуком злочинцями нових видів вчинення злочинів. Принагідно зазначимо, що 8 червня 1896 року паризькою поліцією було зареєстровано перший в світ факт незаконного заволодіння транспортним засобом. Саме з вказаного часу вказаний вид злочинної діяльності почав свою історію [1]. В той самий час, враховуючи, що до середини 50-х років XX сторіччя кількість автотранспорту, що використовувався була досить незначною, кількість вчинення вказаного виду злочинів зростала поступово та

пропорційно розповсюдженню самого автотранспорту в світі. Слід відзначити, що на території нашої країни, яка на ті часи входила до складу Радянського союзу, тривалий час офіційної статистики щодо кількості зареєстрованих фактів незаконного заволодіння транспортними засобами не існувало, однак вже у 1957 році П. Я Корнєєнковим в лекції на тему: «Розслідування автотранспортних пригод» було окремо приділено увагу незаконним заволодінням автотранспортом, зокрема шляхом викрадення пошкодженого транспорту та перепродажу його на запчастини. Аналогічно фрагментарно вказана проблематика досліджувалась Л. Н. Чугуновим (науковий посібник «Предупреждение и пресечение правонарушений на автотранспорте : пособие для работников милиции» 1961 р.) та Л. К. Литвиненко (навчальний посібник «Вопросы методики расследования автотранспортных происшествий», 1964 р.) [2–5].

Тобто, перші проблемні аспекти протидії незаконному заволодінню транспортними засобами були розглянуті в роботах радянських криміналістів. Лише в 1975 році фахівці у сфері оперативно-розшукової діяльності включились у наукову дискусію щодо проблем протидії незаконному заволодінню транспортними засобами. В 1978 році в статистичних відомостях Міністерства внутрішніх справ СРСР вперше з'являється окрема форма звітності щодо зареєстрованих фактів вчинення незаконного заволодіння транспортними засобами. Це надало змогу вченим-кримінологам, аналізуючи статистичні відомості, визначити найбільш розповсюджені способи вчинення незаконних заволодінь транспортними засобами, час, місця та різновидності самого транспорту, що є предметом незаконного посягання.

Починаючи з кінця 80-х років XX сторіччя досліджувана проблематика все частіше починає знаходити своє відображення не тільки в статтях та тезах доповідей, а й в більш ґрунтовних дослідженнях.

Характеризуючи Радянський період наукових розробок питання оперативно-розшукової протидії незаконному заволодінню транспортними засобами слід відмітити, що: по-перше, більшість праць є фрагментарними, проведені на рівні лекцій, навчально-методичних посібників, наукових статей та тез доповідей; по-друге, у працях радянських вчених висвітлювались лише окремі проблемні питання, пов'язані виключно із особливостями або перспективними шляхами вдосконалення оперативно-розшукової протидії досліджуваному виду злочинів; по-третє, поза увагою науковців залишились питання, пов'язані із інформаційно-аналітичним забезпеченням, взаємодією різних структурних підрозділів правоохоронних органів. Водночас, як емпіричний матеріал, так і законодавча база, що використовувалася у вказаних працях означеного періоду, на сьогодні є застарілою.

Стосовно проведення наукових досліджень проблематики оперативно-розшукової протидії незаконному заволодінню транспортними засобами за роки незалежності України, то слід відмітити, що окреслена проблематика знайшла своє відображення у вигляді як і безпосереднього предмету досліджень так і опосередковано при вивченні різних процесів оперативно-розшукової діяльності. Враховуючи, що кількість досліджень, де окреслена проблематика розглядалась є досить великою, вважаємо доцільним проаналізувати їх в залежності від рівня наукового дослідження.

Одразу відмітимо, що на рівні докторських дисертацій проблематика оперативно-розшукової протидії незаконному заволодінню транспортних засобів безпосередньо не була предметом жодної наукової праці, однак для даного дослідження становлять інтерес праці: В. П. Захарова, О. В. Кириченка, М. В. Стацака, С. Р. Тагієва та В. В. Шендрика. Перелічені фахівці у сфері оперативно-розшукової діяльності вивчали загальнотеоретичні та прикладні аспекти організації та тактики проведення як оперативно-розшукових заходів, так і негласних слідчих (розшукових) дій, взаємодії різних підрозділів Національної поліції, що в загальному вигляді є основою для здійснення оперативно-розшукової протидії досліджуваному виду злочинів.

Стосовно досліджень, проведених на рівні кандидатських досліджень, то становлять інтерес наступні: дисертаційне дослідження О. О. Мороз на тему: «Організація та тактика боротьби з крадіжками і угонами автотранспорту (за матеріалами МВС України)»(1999);

дисертаційне дослідження Д. В. Стрельченка на тему: «Основи виявлення та розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами, учиненого організованими злочинними групами» (2008); дисертаційне дослідження Є. В. Скрипи на тему «Кримінально-процесуальне доказування злочинів, пов'язаних із незаконною легалізацією автотранспорту» (2010); дисертаційне дослідження О. Л. Христова на тему: «Організація і тактика попередження та розкриття незаконних заволодінь транспортними засобами, поєднаних із насильством» (2010); дисертаційне дослідження Б. Ф. Мицака на тему: «Попередження та розкриття незаконного заволодіння транспортними засобами» (2010); дисертаційне дослідження О. М. Брисковської «Розкриття підрозділами карного розшуку злочинів, пов'язаних з незаконним заволодінням автотранспортними засобами» (2012); дисертаційне дослідження В. М. Ковбаси «Тактичне забезпечення розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених злочинними угрупованнями» (2012); дисертаційне дослідження Р. В. Щупаківського на тему «Кримінально-правова характеристика та запобігання органами внутрішніх справ незаконному заволодінню транспортним засобом»; дисертаційне дослідження В. О. Гапчича на тему: «Протидія незаконним заволодінням транспортними засобами можливостями оперативно-розшукової діяльності» (2013); дисертаційне дослідження Н. О. Попової на тему «Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів у протидії незаконному заволодінню автотранспортом» (2014); дисертаційне дослідження С. О. Колба на тему: «Запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами в Україні» (2014). Однак, вивчення вказаних та інших дисертаційних досліджень в різних сферах юридичної науки, що присвячені вивченню окремих аспектів оперативно-розшукової протидії незаконному заволодінню транспортними засобами дозволяє констатувати, що хоча науковцями розглянуто велику кількість проблем, однак більшість дисертацій в сфері оперативно-розшукової діяльності проведені на підставі застарілого законодавства та не враховують сучасну кримінальну обстановку чи можливості оперативних підрозділів. Аналогічного висновку можна дійти аналізуючи монографічні досліджень де розглядалась окреслена проблематика.

Наступну групу становлять наукові дослідження проведені на рівні наукових підручників, лекцій, практично-методичних рекомендацій, наукових статей та тез доповідей, однак лише окремі положення присвячені досліджуваній нами проблематиці.

Отже, підсумовуючи наведене можна констатувати, що, по-перше, проблематика оперативно-розшукової протидії незаконному заволодінню транспортними засобами розглядалась вченими різних сфер юридичної науки починаючи з 50-х років XX сторіччя. Однак, докорінні зміни кримінального процесуального законодавства України та реформування правоохоронної системи призвели до того, що починаючи з листопада 2015 року основним суб'єктом такої діяльності стали підрозділи кримінальної поліції. По-друге, дослідження теоретичних та прикладних аспектів оперативно-розшукової протидії незаконному заволодінню транспортними засобами показало, що станом на сьогодні тільки окремі аспекти зазначеного питання поки що стали предметом наукової уваги. Означене підкреслює актуальність та своєчасність дослідження питання оперативно-розшукової протидії незаконному заволодінню транспортними засобами.

Список бібліографічних посилань

1. Первый в мире угон автомобиля. *Livejournal*. URL: <https://cesar-satellite.livejournal.com/3233.html> (дата звернення: 30.10.2018).
2. Корнеев П. Я. Расследование автодорожных происшествий : лекция. М. : ВШ МВД СССР, 1957. 38 с.
3. Литвиненко Л. К. Вопросы методики расследования автотранспортных происшествий. Киев : МОП УССР, 1964. 40 с.
4. Чугунов Л. Н. Предупреждение и пресечение правонарушений на автотранспорте : пособие для работников милиции. М. : НИИМ МВД РСФСР, 1961. 51 с.
5. Щупаківський Р. В. Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння чужим транспортним засобом : монографія. Київ : Атіка, 2007. 160 с.

Одержано 16.10.2018